

Ivana ZEMANOVÁ, *První desetiletí ČSR ve světle dvou jazyků českobudějovického tisku. Česko-německá komparace.* Diplomová práce PF JU, České Budějovice 2011, 173 s., včetně 27 s. obrazových, textových a grafových příloh.

Posudek oponenta diplomové práce:

Diplomantka Ivana Zemanová v Úvodu (s. 7-15) své rozsáhlé práce výstižně napsala: „Při přemýšlení nad tématem diplomová práce jsem zvažovala více variant, ale v každé vždy figurovalo rodné město České Budějovice, které jsem nakonec i zvolila. Výběr období od roku 1918 do roku 1929 lze přičíst výše zmíněným memoárům Františka Rady a také tomu, že první polovina 20. Století patří k době mnoha dějinných zvrátů. Analýza česko-německých vztahů v rámci města vzešla z mé osobní potřeby uplatnit v práci německý jazyk, který je mým druhým aporbačním oborem a zároveň zájem poznat blíže dějiny města, které doslova vyrostlo na česko-německé koexistenci.“ (s. 7).

Magisterská práce se pečlivě zabývá úlohou, dle názoru autorky: „nejlepšího svědka každé doby, a to dobový tisk, který odráží všechny politické, sociální i kulturní proměny v určité době. Volba padla na Jihočeské Listy a Budweiser Zeitung, které se staly mým hlavním pramenem poznání každodenního života Českých Budějovic v prvním desetiletí svobodného Československa.“ (s. 7).

Autorka svou práci, vedle Úvodu a Závěru rozdělila do sedmi základních kapitol, které ještě dál podrobně strukturovala. V části Úvod (s. 7-15) byla provedena pečlivá prezentace použitých pramenů a literatury. Třebaže pro autorku byly základními a také nejobsáhlejšími prameny *Jihočeské Listy* a *Budweiser Zeitung*, které poskytly nebývale pestrý a přitom výstižný pohled na život ve městě, a to jak ohledně politické zprávy, tak také i nezbytných spolkových zpráv, dále denních zpráv z města i jeho okolí, nechyběl ani přehled inzerce, kultury a ani sportovní činnosti. Autorka se však nespokojila jen s tímto přehledem, ale neváhala jej potřebně rozšířit a doplnit i o další archivní prameny o chodu města, kde čerpala za své sledované období především ze SOkA České Budějovice, v jehož fondu Archiv města České Budějovice (AM ČB) se nacházely ony potřebné knihy zápisů ze schůzí obecní správní komise v Českých Budějovicích (1918-1919), zastupitelstva i městské rady z let 1919-1925.

První kapitola: Českobudějovický tisk a jeho význam za první republiky (s. 16-28) má tři podkapitoly: 1.1. *Českobudějovický tisk za první republiky* (s. 19-20); 1.2. *Budweiser Zeitung* (s. 21-25); 1.3. *Jihočeské Listy* (s. 25-28). Autorka zde jasně ukazuje, jak důležitý byl onen „svět tisku“. Pokusila se zde o shrnutí jeho významu a zhodnocení jeho vývoje i formátu od poloviny 19. století do konce 20. let 20. století. Zde považuji za důležité, že se věnovala také i jeho formátu a vývoji jeho ceny, který zpracovala v seznamu příloh potřebně i graficky (s. 158-159, příloha č. 13. a 14.)

Druhá kapitola: Češi a Němci v dějinách od 19. století do vzniku samostatného Československa (s. 29-55) má, vedle obecné části (s. 29-31) čtyři podkapitoly: 2.1. *Cesta k samostatnému Československu* (s. 31-39); 2.2. *28. říjen v Praze a následující dny* (s. 39-44); 2.3. *Převratové dny v Českých Budějovicích* (s. 44-51); 2.4. *První popřevratové vydání Budweiser Zeitung a Jihočeských Listů* (s. 51-55). Autorka v obecné části stručně, rámcově a přehledně sumarizuje česko-německé vztahy do první světové války. V následujících třech podkapitolách se usiluje, nezbytnou kompilativní formou zachytit jak první světovou válku 1914-1918, tak i československý odboj, nevynechala ani postupné oživení české domácí politiky v závěru Velké války. Sleduje jak převratové dny v Praze jako „Praga caput Regni“, tak i v Českých Budějovicích. Neponechala stranou ani boje o nové československé hranice. A v poslední podkapitole celkem pozorně a přehledně vystihla a komparovalo onu událost státního převratu v říjnu roku 1918. Usilovala o zachycení atmosféry obou popřevratových

vydání, stejně: „*jak moc si podobě periodika, vzhledem k událostem, zachovala svůj zaběhnutý formát.*“ (s. 14).

Třetí kapitola: Češi a Němci v Československé republice mezi lety 1918-1929 (s. 56-61) se věnuje problematice vztahů nového společného života mezi Čechy a Němci, kdy došlo ke změně v poměru sil a začala zcela nové kvalitativní etapa vývoje toho komplikovaného soužití. To přineslo oběma komunitám změnu jejich dosavadního postavení. To vedlo k vytvoření čtyř německých provincií – Deutschböhmen, Sudetenland, Böhmerwaldgau, Deutschesüdmähren, které do konce prosince roku 1918 se ocitly v moci nově se tvořícího československého vojska. Autorka nevynechala ani tragickou událost ze 4. března 1919, kdy při protičeských demonstracích došlo ke střelbě a kdy zemřelo 51 civilistů a 2 vojáci, z toho nejvíce v Kadaní (25) a v Moravském Šternberku (16). Ukazuje, že Ústava ČSR ze 29. února 1920 vznikla bez německé spolupráce, i když ve své šesté hlavě zakotvovala ochranu menšin národních, náboženských a rasových. Správně ukázala, že největší nespokojenost u Němců vyvolala pozemková reforma. Ukazuje i nástup aktivistických sil, které po listopadových parlamentních volbách 1925 vstupují 14. října 1926 do vlády ČSR.

Čtvrtá kapitola: Mediální prezentace společného soužití Čechů a Němců v Jihočeských Listech a Budweiser Zeitung mezi lety 1918-1929 (s. 62-94) se po obecném úvodu, věnovanému česko-německým vztahům v novinách v obecné rovině (s. 62-64), zaměřuje ve dvou podkapitolách: 4.1. *Odras českoněmeckého soužití na stránkách novin* (s. 64-78); 4.2. *Soužití Čechů a Němců v Českých Budějovicích ve 20. letech očima Budweiser Zeitung a Jihočeských Listů* (s. 78-94) na toto konfliktní společenství nejdříve z pohledu celého státu, tak i z pohledu města a jeho blízkého okolí. Přitom se na základě novinových zpráv autorka pokusila o rekonstrukci a vývoj kolektivního smýšlení obou národností, a to jak v rovině celostátní, tak i v rovině menšího správního celku, zde města Českých Budějovic. Na s. 79-83 sleduje problematiku tzv. „čištění ulic od rakousko-uherského nátěru“, včetně osudu pomníku Josefa II. (s. 83-84). Také sleduje, že každé uzavření německé školy a naopak otevření české školy noviny komentovaly (s. 92-94). Na závěr kapitoly autorka uvádí: „*Ze všech výše uvedených článků je patrné, že přirozeně muselo docházet k drobnějším vzájemným kolizím, ale když odhlédneme od snahy novin udělat i z nepodstatné zprávy senzaci, nebyla 20. léta v Českých Budějovicích z česko-německého pohledu nijak bouřlivá.*“ (s. 94).

Pátá kapitola: Volby do obecních zastupitelstev 1919 v Českých Budějovicích z pohledu novinářů (s. 95-106) se věnuje popisu prvních obecních voleb v ČSR. Zde sehrávaly každé noviny svou mimořádně významnou a důležitou roli, když dokázaly, více či méně úspěšně ovlivňovat širokou veřejnost. Přitom právě noviny, jak *Budweiser Zeitung a Jihočeské Listy*, poskytují, po jejich doplnění ze strany dalších archivních materiálů, jak rámcové informace o předvolební agitaci i povolebních závěrech první demokratických poválečných voleb, tak i detailní informace o samotném průběhu voleb a o probíhajících různých politických jednáních. To umožnilo autorce se pokusit tzv. „vystihnout“ tehdy platné celkové společenské klima.

Šestá kapitola: Slavnostní chvíle v Českých Budějovicích očima novin se zaměřením na svatováclavské milénium (s. 107-123) ukazuje, vedle jiných českobudějovických slavností a oslav na blížící se svatováclavské milénium dne 28.9.1929 a na jeho postižení a to jak na jeho přípravy, tak i na jeho průběh ve městě samém. Ukazuje, jak věc viděla tehdejší česká a německá českobudějovická novinářská obec. Nesmíme zapomínat, že vzápětí, v říjnu 1929 zvolna nastoupila velká hospodářská krize, která ve svých dopadech a následcích celý dosavadní česko-německý poměr a doposud vytvořený vztah, vytvořený zejména poválečnou hospodářskou konjunkturou a omezením vlivu negativistických německých stran v ČSR, zcela a radikálně změnila!

Šedmá kapitola: Českobudějovická kopaná ve 20. letech z pohledu redaktorů Budweiser Zeitung a Jihočeských Listů (s. 124- 132) se autorka celkem úspěšně vypořádala

s problematikou sportovních zpráv obou zkoumaných periodik. Zkoumala a následně popsala, jaký postoj k tomu masovému sportu (i z hlediska jeho velké sledovanosti a oblíbenosti) zaujímala obě periodika a zaměřila se na pochycení národnostních úhlů pohledů, včetně emocí, které tehdy ve městě toto sportovní odvětví vyvolávalo (přitom se ale redaktoři na obou stranách snažili o relativně objektivní a smířlivý nenacionalistický pohled) a to na příkladu dvou zdejších nejúspěšnějších oddílů, českého SK České Budějovice a německého DFC Budweis.

Přitom ale nesmíme nikdy zapomínat na ten fakt, že obě jmenovaná periodika byla, svým způsobem, ideově spřízněná a cítila svou sounáležitost k politickým stranám, jako byla strana Československá národní demokracie a Národní rada Čechů českobudějovických, zatímco u Němců se jednalo o Německou pokrokovou stranu. Tím byl dán i vztah k ostatním periodikům a politickým stranám, přičemž k tzv. „společným nepřátelům“ patřily zejména socialistické strany.

Část *Závěr* (s. 133-135) je rekapitulací dosažených výsledků autorčina bádání. Autorka zde zcela správně napsala tuto podstatnou a většině badatelů známou okolnost: „Přiblížit historii určitého města či oblasti z pohledu novin je dozajista velice zajímavým, ale zároveň i velice náročným počinem. Ačkoliv se nejednalo v mém případě o denní tisk, nashromáždilo se materiálů více než dost (odhadem okolo 1 000 výtisků Jihočeských Listů a 1 000 výtisků Budweiser Zeitung) a heuristická fáze vyžadovala velikou dávku trpělivosti a soustředění. Mnohokrát se mi stalo, že jsem se do novin jednoduše začetla a nevěnovala pozornost svým vytyčeným tématům, o to nepříjemnější bylo se vrátit zpět k práci.“ (s. 134).

Pokud jde o *Prameny a literaturu* (s. 136-144), tak zde neshledávám žádných pochybení. Mé drobné upozornění však platí na publikaci: ODSUN. *Die vertreibung der Sudetendeutschen. Vyhánání sudetských Němců. Dokumentation zu Ursachen, Planung und Realisierung einer „etnischer Säuberung“ in der Mitte Europas 1848/49-1945/46. Dokumentace o příčinách, plánování a realizaci „etnické čistky“ ve středu Evropy 1848/49-1945/46. Band I. Vom Völkerfrühling und Völkerzwist 1848/49 bis zum Münchner Abkommen 1938 und zur Errichtung des „Protektorats Böhmen und Mähren“ 1939. Od probuzení národů a národnostních hádek 1848/49 k Mnichovské dohodě 1938 a zřízení „Protektorátu Čechy a Morava“ 1939.* Auswahl, Bearbeitung und Zusammenstellung, Vybrali, zpracovali a sestavili Roland J. HOFFMANN – Alois HARASKO, München 2000 (Veröffentlichung des Sudetendeutschen Archivs), včetně druhého dílu z roku 2010, která by se mohla v seznamu vydaných pramenů vyskytovat. Stejně tak relativně novou publikaci: Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici*, Středokluky: Zdeněk Susa, 2010, 376 s.; která se věnuje vývoji do roku 1945.

Pro potřebnou ilustraci textu práce jsou důležité: *Seznam příloh* (s. 145) a *Přílohy* č. 1 – 27, které se nalézají na s. 146–173.

Za velice přínosné také považuji, že celá práce je napsána potřebným čtivým stylem bez zjevných pravopisných chyb. Důležité je, že jak po stránce obsahové, tak ani po stránce formální, nemám k diplomové práci žádných připomínek. Autorka je velice dobře obeznámena s dobovou politickou i společenskou situací a to jak v rámci ČSR, tak i města Českých Budějovic a jeho okolí. Také část *Prameny a literatura* je napsán velice pečlivě, včetně obsáhlých elektronických zdrojů. Následující vhodně vybrané a krásně zpracované přílohy, které výborným způsobem doplňují předchozí autorčin text a jsou správně zvoleny a vybrány. Ovšem díky téměř úplné absenci paměti či možností ústních výpovědí a svědectví bývalých příslušníků obou periodik či tehdejších obyvatel města, se již, bohužel, nelze věnovat jen samotnému občanovi města, jako jedinečnému a zcela neopakovatelnému individu a zajímavému zdroji informací. Zde se jedná především o možnosti využití metody tzv. „oral history“, které se u nás věnují zejména Miroslav VANĚK a Milan OTÁHAL.

Srovnej: M. VANĚK, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004; M. VANĚK a kol., *Orální historie. Metodické a technické postupy*, Olomouc 2003.

Autorku bych rád požádal, aby se s výsledky svého výzkumu a dlouholeté náročné pečlivé práce, se pokusila, pochopitelně že v závislosti na reálných možnostech, časem zpřístupnit také širší laické veřejnosti.

Můj dotaz na autorku DP proto zní: „*Jakým směrem by bylo ještě možno prohloubit Vaše další bádání v oblasti česko-německých vztahů obecně a ve městě České Budějovice zvláště a co Vám při sepisování Vaší práce dělalo největší problémy?*“

Diplomovou práci paní Ivany Zemanové s potěšením **doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně.**

PhDr. et PaedDr. Jirí Dvořák, Ph.D.

České Budějovice 18. srpna 2011